

Kakuk Tamás

Élet a lassú lugasban

Győri László: Aki ha voltam.
Egybegyűjtött versek

Tavaly ősszel jelent meg Győri László tekintélyes terjedelmű gyűjteményes kötete, *Aki ha voltam* címmel. A könyv hatszázötvenhat oldalon kronológiai sorrendben fogja össze a lírai életmű eddigi kilenc kötetét és az 1942-ben született költő új irodalmi folyóiratközléseinek válogatását. Azok, akik figyelemmel kísérték munkásságát, és jó a memóriájuk, viszonylag könnyen felfedezhetik a kötet címadó verssorának forrását: „mit látok, ha nézek, mit ha fölpillantok, / csak tejjé istenül Héra tőgyű barmot, / […] a kapun kidőlnek, s ballagnak lassan ki a legelőre, / az idő keskenyül, alig férnek már ki rajta, újat kellene szabni, de nincs, aki leszabja. / korhadó tetején merengek lovagló ülésben, / kifelé? befelé? és most van-e vagy régen? / kizuhan a kapu, lassan kidönti alólam / az, aki csukta, az, *aki* voltam, hogy*ha voltam*.” (*A kapu*, a *Fordított pohár* című kötetben, 2015). Érdemes elidőzni ennél a szövegrészletnél, mert mintegy összesűríti azt a költői nyelvezetet, amely elidegeníthetetlenül Győri László sajátja; a szelíd pontosságban, keménységben és iróniában felfedezhetjük azt a költői önazonosságot, amelyben a versek olvasója is magára és a világra ismerhet.

Ez a költészet a valóság megfogható képeiből teljesedik ki, miközben filozofikus világlátásával megteremti a versek saját univerzumát, melyben fontos elem a szikár paraszti létben eltöltött gyermek- és ifjúkor. Ezeknek az éveknek különös ívét húzhatjuk meg, ha összevetjük a *Disznóölők* (*Tekintet*, 1980) és *A végső naplemente* (*Éjszakai híd*, 2020) című verseit, mindkettő a sokak által falusi idillnek vélt disznóölés megközelítése. Az előbbiben: „Kondérban fő az állkapocs, / a kása, a babérlevél, / dideregnek a bélmosók, / cuppog a sűrű trágyalé. […] Kutya a didergő puli, / eb idő ellette ebül, / körme nyoma csillagjai / kihunynak embertelenül.” Az utóbbiban: „A nap lesújt, támolygok a porban, / ájulásig vág le rám a nap, / a bárd éle tarkómban, húsomban / serkenti ki fájdalmaimat. […] Fénybe dőlök, a lassú veszésbe, / le, szúrjatok le, döfjön át a fény, ez a végső naplemente kése, / tetőn, a trágyadomb tetején.” A

kívülálló, de a valóságot jól ismerő, objektív látásmód érvényesül a vitathatatlan költői kvalitással megírt *Disznóölők*ben, az idő hozadékaként viszont megrendítőbb *A végső naplemente* belülre helyezkedő, szubjektív nézőponttal megszemélyesített üzenete. Győri László egy interjúban (Parnasszus, 2019/1.) saját verseihez való viszonyáról és a különböző versváltozatokról ezt mondja: „Teljesen természetesenek tartom, hogy előveszem a régieket, és ha tudok, javítok rajtuk. Nem tartják költőhöz méltónak, mert a költőséghez az is hozzátartozik, hogy a költő afféle fenomén, akiből árad a vers, nem gyötrődik, nem kínlódik vele, egyetlen pillanat alatt elkészül, csak le kell írnia. Költők után nagyon ritkán marad fogalmazvány, gondosan széttépik, eltüntetik. A kezdet meg a vég látszólag ugyanaz."

Az *Éjszakai híd* (2020) örök kérdése – „Mentél-e már egy éjszakai hídon, / mikor a híd egészen néptelen, / és elfog a bágyadt félelem, / hogy itthon vagy, de nem vagy mégse / itthon" – ekörül gyűrűznek a versek. Győri a kötetben megőrzi az addigi életmű jellemző vonásait, miközben határozottan érezzük a folyamatos megújulást; nem költői világa változik, hiszen „minden költő egyetlen verset ír" egész életében, de az idő előrehaladtával a versek gondolati rétegződése jut el egyre nagyobb mélységekbe, már nem „tükör által homályosan, hanem „szemtől szembe" látja magát: „Mert elindulok életembe vissza. / Lépésenként odáig érkezem: / az ösztönösbe, a nem tudatosba, / […] és itt vagyok a mélyben már idelenn, / ahonnan lejjebb útját sose rója, / ki idáig ért végérvényesen." A szonett fegyelmezettségébe szorítja *Vissza*-utazását, a vers utolsó két sorában József Attila szellemisége is felsejlik: „A szabadságban, noha tudtam róla, / több volt az ösztön, mint az értelem." Nemzedékétől, nem csak az irodalomban, elválaszthatatlan a József Attila-i előkép; Győri ahhoz a generációhoz tartozik, amely megkülönböztetett módon hisz a vers erejében, a kimondott és leírt szavak tisztaságában, itt is tetten érhetjük, ahogy kis életkép-mozaikokból nagy táblaképeket épít: „A vén diófa mind merészebb. / Hirtelen sűrű, szapora / barkákat tolt ágaira, hogy megkísértse az Egészet". A *Májusi fagy* plasztikus leírását adja a hideg pusztításának, és felteszi az örök körforgás kérdését: „Lesz-e jövőre hajnala / olyan, ennél mely derűsebb?" Nincs válasz, csak újabb kérdés: „Hol volt, hol nem volt, elenyészett / szénné vált a galaktika / megannyi forró csillaga. / De hát magamról mit meséljek?" Mit lát még a költő az *Éjszakai híd*on: „Munkál az otthon, család, vacsora, / és itt az éjfél örök vicsora, / szélesre húzott szájjal kinevet: / – Én vagyok az éjfél, és te ki vagy?"

Győri László az ellentmondásos kritikai visszhangot kiváltó *Ez a vers eladó* (1968) című kötetével jelentkezett be az irodalmi életbe, hogy az

azokban az időkben áttörést jelentő, fiatal költőket bemutató antológia (*Elérhetetlen föld*, 1969) szereplőjeként, a *Kilencek* alkotócsoport tagjaként is letegye a névjegyét. „Ezt a csoportosulást, ezt a vasreszeléket a mágnes akkor húzta össze, amikor én már lediplomáztam, s vidékre költöztem, tehát hatvanhat után. Addig, az egyetemen, a különböző diákszállókon csak úgy, minden különösebb cél nélkül szinte naponként együtt voltunk" – fogalmazott közel ötven év után a költő (Forrás, 2018/1). Győri az elsőtől számított tizenkét év után adta közre *Tekintet* (1980) című kötetét, majd a *Laposkúszás* (1984), a *Skandalum* (1995) és a *Bizonyos értelemben* (2002) következett, *A szó árnyéka* (2010) cíművel pedig a költészet kategóriájában elnyerte a Szépíró Társaság az évi díját. Az odáig tartó út pontos, érzékeny összegzését kapjuk Báthori Csaba megközelítésében: „Látnunk kell, hogy az első kötet megjelenését követő négy évtizedben milyen változásokon ment keresztül Győri László lírája: a sűrítésnek, a lepárlásnak, a végső esszenciák létrehozásának miféle varázslatos, megrendítő folyamata zajlott le költészetében. Mint minden nagy költészet, Győri László költészete is eljut azokhoz a határpontokhoz, végső kérdésekhez, amelyek mindnyájunkhoz szólnak, mindnyájunkat érintenek. Pontosabban nem csak a kérdések határáig jut el, hanem képes önálló kérdéseket is megfogalmazni, sőt, valamiféle válaszokat is találni rájuk. Ez az a terület, ahová tényleg csak azok jutnak el, akik a költészet tiszta magaslataira – vagy Rilkével szólva: »a szív hegyeire« érkeznek." (Parnasszus, 2019/1).

Az egybegyűjtött versek címtalányának megfejtésekor érintett kötetben *(Fordított pohár)* Győri László olyan klasszikus és fanyar költői világot teremt, amelyben a pátosz megbújik az ironikus látásmód kulisszái mögött: „a napi kis cselekedet / árnyékán nőve, a szebb / az érthető, fogható / valóság, a nagy való, / az örök realitás, / a vaskos kalamitás, / mely örökké visszatér, / mint kín és szenvedély." *(Hajtogatás)* A könyvet akár naplóként is olvashatjuk, ráismerhetünk benne a hétköznapi tennivalók gondosan regisztrált lenyomataira, de a versek sajátos filozofikus látásmódjukkal mégis elemelkednek tárgyuktól: „Azt a régi vasalást, / Mikor anyám keze járt / A vásznon, a lepedőn, / Túl téren, az időn. / Ha vasalok, ő vasal, / Csakhogy meghalt, itt a baj, / Az a gond, a sír alatt / Szítja már a parazsat." *(Vasalás)* Lírai világában a költői szubjektum a „cseppben a tenger" metaforájában egyre teljesebb lesz: „A hó elolvad, a tájat az idő messzire sodorja, / s fölkel a jel, a nagy nap, a forma, a forma, / elhalványul, ami volt, új képet fest az ecset, / de megtette jóslatul, amit csak megtehetett." *(Egy Segantini- képre)*

A leírt szavak az évtizedek haladtával súlyosabban nehezednek, de az új versek is megőrzik játékosságukat és hitüket életben, halálban, a

költészetben: „Vannak jajvörös, lomha fáim, / árnyas lugasom van, / van Babitsom és Kosztolányim, / van egy-két halottam,/ ebihalam a víz mosolyában, / két kis nyughatatlan, / jó volna őket a Homályban / látni más alakban” *(A lassú lugasban).*

Megjelent: ujforras.hu, 2023. május 23.

Győri László: Aki ha voltam.
Egybegyűjtött versek
Magyar Napló Kiadó 2022.

https://ujforras.hu/kakuk-tamas-elet-a-lassu-lugasban-gyori-laszlo-aki-ha-voltam-egybegyujtott-versek/